

1. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / В. Т. Бусел, М. Д. Василюга-Дерибас, О. В. Дмитрієв, Г. В. Латник, Г. В. Степенко. – К.; Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2005. – 1728 с.

2. Вобльй К. Г. Производительные силы Украины. Техника, экономика и право / К. Г. Вобльй. // Науч. записки Ин-та нар. хоз-ва. – 1924. – № 4-5. С. 126-149.

3. Игнатовский П. А. Экономический потенциал и условия действенности хозяйственного механизма / П. А. Игнатовский. // Плановое хозяйство. – 1980. – № 2. – С. 76.

4. Ковалев В. В. Финансовый анализ: методы и процедуры. / В. В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 560 с.

5. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник. / Н. С. Краснокутська. – К.: Центр навч. літ-ри, 2005. – 352 с.

6. Лапин Е. В. Оценка экономического потенциала предприятия: Монография. / Е. В. Лапин. – Сумы: ИТД „Университетская книга”, 2004. – 360 с.

7. Лопатин В. А. Русский толковый словарь. / В. А. Лопатин, Л. Е. Лопатина. – изд. 7-е, испр. и доп. – М.: Рус. яз., 2001. – 882 с.

8. Люкшинов А. Н. Стратегический менеджмент на предприятиях АПК / А. Н. Люкшинов. – М.: Колос, 1999. – 367 с.

9. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навч. посіб. / В. О. Мец. – К.: Вища школа. – 2003. – 278 с.

10. Новый украинский тлумачний словник / [уклад.: Н. Д. Кусайкіна, Ю. С. Цибульничук]; за заг. ред. В. В. Дубічинського. – Харків :Клуб сімейного дозвілля, 2010. – 608 с.

11. Словник іншомовних слів [уклад. Л. О. Пустовіт та ін.]. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.

12. Современный словарь иностранных слов. Около 20000 слов. [Н.М. Ланда и др.]. – 2-е изд., стер. – М: Рус. яз., 1993. – 740 с.

13. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник. / О. С. Федонін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2004. – 316 с.

14. Храмова Т. Г. Методология исследования социально-экономического потенциала потребительской кооперации: дис. д-ра экон. наук. / Т. Г. Храмова. – Новосибирск, 2002. – 374 с.

15. Чумаченко М. Г. Економічний аналіз: навч. посіб. / М. Г. Чумаченко. – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.

16. Шкроміда Н. Я. Механізм оцінки економічного потенціалу підприємства / Н. Я. Шкроміда. // Моделювання регіональної економіки: зб. наук. праць. – Івано-Франківськ: Плай, 2010. – № 2 (16). – С. 160-167.

Theoretical approaches of formulation of essence of economic potential of enterprise and determination of his basic constituents are investigated in the article. Authorial generalization of concept «economic potential of enterprise» is offered.

УДК-662.76:338.516.24

Писар Н. Б.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ГАЗОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Здійснено аналіз сучасних проблем і тенденцій розвитку газового сектору економіки України. Досліджено поняття цінової політики держави. Розглянуто складові розробки цінової політики газового сектору економіки України з відмовою від орієнтації на світові ціни у внутрішньому ціноутворенні та з врахуванням соціальних аспектів, пов'язаних із встановленням рівня цін на газ, адекватного платоспроможному попиту.

Ключові слова: енергетична незалежність країни, державна цінова політика, вільні ціни, державна дисципліна цін, система органів ціноутворення, газ, тариф, ціна.

І. Вступ. Наслідки різкого підвищення цін на стратегічний товар – газ, частка якого складає 45 % в паливно-енергетичному балансі України [16] мають хвилеподібний характер і зумовили вплив на макроекономічні показники України. Як відомо, стрибок цін викликає зниження попиту на товар, та зростання собівартості

продукції при його переробці, що скорочує попит на продукцію, відповідно, гальмує економічний розвиток, знижує прибутковість виробництв і через це – надходження до бюджету. Безпосередня реакція на стрибок цін зумовлює необхідність відновлення купівельної спроможності населення – підвищення заробітної плати, що, у свою чергу, призводить до прискорення інфляції та нового кола зростання цін, що формує друге коло наслідків і масштабніше гальмування економічного розвитку.

Як правило, тимчасова втрата координуючої функції цін навіть по одній товарній позиції (сегменту ринку) викликає напруження на інших його сегментах внаслідок, зокрема, порушення або затримки взаєморозрахунків, що, у свою чергу, може викликати непередбачувані цінові коливання й руйнування сталості системи в цілому або ж на окремих (але більш значущих) її сегментах.

Сьгоднішній стан газової промисловості України засвідчує, що пріоритетними навіть

у державному управлінні цим сектором вітчизняної економіки досить часто є відомчі, корпоративні, а не національні інтереси.

Зростання рівня паливно-енергетичної незалежності країни (рівня самостійності керівництва держави у формуванні та здійсненні політики, незалежної від зовнішнього і внутрішнього втручання та тиску, що виходять із сфери діяльності паливно-енергетичного комплексу [11]) має бути однією із стратегічних цілей державної енергетичної політики України на найближче і на перспективу, тому розвиток газової промисловості потребує інноваційного раціонального підходу до її функціонування з урахуванням економічно логічних та соціальних критеріїв ефективності.

Урахування всіх цих обставин можна забезпечити тільки за допомогою державного втручання в процесі ціноутворення шляхом розроблення відповідної цінової політики.

Значний науковий вклад в розв'язанні проблем в газовому секторі економіки України належить вченим економістам: А. І. Шевцову [11, 16], О. М. Алимові, О. Амоші, І. Діяку, А. К. Шидловському, С. В. Бобрівцеві, Клімкіну П. [8], О. М. Гречці [6] та іншим. Питанням ціноутворення та цінової політики присвячені праці таких учених, як А. В. Волощенко [3], М. І. Гельвановський [5], В. С. Пінішко [13], І. К. Салимжанов [15], Ю. Г. Тормоса [14], Л. Ф. Чернева [10], Л. О. Шкварчук [17] та інші. Проблеми розробки методики ціноутворення на газ присвячено роботи В. В. Венгера [4], А. І. Марченка, І. О. Стукаленка, В. Л. Корнієвої [9, 12], З. Г. Акулової, В. І. Тарасова, В. Г. Герасимової, І. Я. Фурмана. Проте актуальність дослідження, вимагає нових наукових розробок у даному напрямку.

II. Постановка завдання. Дослідження цінової політики енергетичного сектору економіки України та розробка нових підходів до оптимального вирішення проблем щодо встановлення рівня цін на газ, адекватного платоспроможному попиту з відмовою від орієнтації на світові ціни у внутрішньому державному ціноутворенні окреслило мету дослідження.

III. Результати. У літературі з ціноутворення, таке поняття, як політика цін немає єдиного трактування.

Ю. Г. Тормоса вважає, що цінова політика держави – це діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади, спрямована на досягнення трьох основних цілей: послідовно-

го проведення цінової лібералізації, державне регулювання цін (тарифів) на окремі види товарів (послуг) та здійснення контролю за їхнім додержанням [14].

Л. О. Шкварчук розглядає державне регулювання цін як діяльність держави, спрямовану на встановлення і збереження такого рівня цін, який би забезпечував рентабельну діяльність суб'єктів господарювання, паритет цін різних галузей народного господарства, реальність заробітної плати, стійкість валюти та інші економічні параметри в державі. Державне регулювання цін – це не разовий акт встановлення рівня цін, їх динаміки і співвідношення, а комплекс заходів з активізації всіх ціноутворюючих чинників [17].

Л. Ф. Чернева стверджує, що політика цін у масштабах держави передбачає: дії органів державної влади, місцевого самоврядування та суб'єктів ціноутворення, спрямовані на регулювання цін у народному господарстві, сфері послуг і контроль за їх дотриманням. Політика цін здійснюється через аналіз формування цін і їх регулювання, контроль за дотриманням державної дисципліни цін, обмеження монополістичної діяльності в порядку, передбаченому антимонопольним законодавством [10].

В. С. Пінішко пропонує таке визначення політики цін: «Політика цін – це та частина економічної політики держави (самої держави), яка являє собою концепцію з проблем ціноутворення, спрямовану на вирішення за допомогою цін важливих економічних, соціальних та інших проблем суспільства у теперішньому і майбутньому часі [13].

Згідно із Законом України “Про ціни і ціноутворення” політика ціноутворення є складовою частиною загальної економічної і соціальної політики України [2], а завданнями цінової політики є: встановлення загальних засад та основних принципів ціноутворення; розвиток підприємницької діяльності у межах визначених законодавством; протидія зловживанням монополієм (домінуючим) становищем; системність та узгодженість дій органів державної влади при реалізації цінової політики; розвиток економіки країни; створення умов конкуренції та розвитку всіх суб'єктів господарювання; збалансованість ринку товарів, робіт, послуг; підвищення якості продукції; забезпечення соціальних гарантій у зв'язку із зростанням цін, які здійснюються відповідно до вимог законодавства; створення необхідних економі-

чних гарантій для товаровиробників на внутрішньому ринку; розширення сфери застосування вільних цін; орієнтація цін внутрішнього ринку на рівень цін світового ринку; регулювання державою відносин обміну між суб'єктами ринку з метою забезпечення еквівалентності в процесі реалізації національного продукту [2].

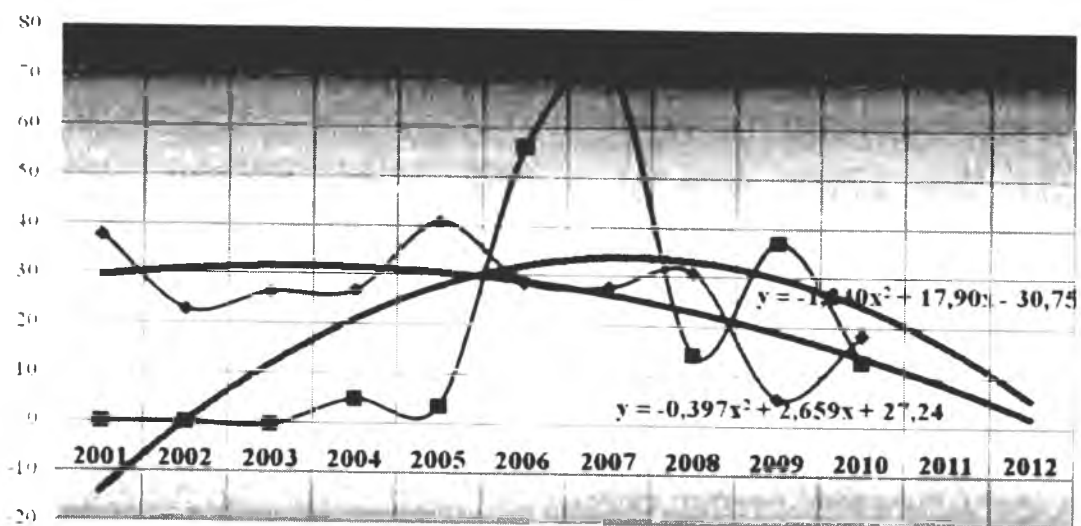
Здійснення державної цінової політики неможливе без ефектнішого контролю за додержанням дисципліни цін, тому під державною дисципліною автор праці [3] розуміє дотримання визначених нормативними актами і документами вимог до формування, встановлення та використання цін за умов регульованої економіки. Дану тезу в сьогодні "важко" підтвердити так як ціна на газ стрімко зростає (рис. 2), тягнучи за собою вище перелічену хвилю негативних наслідків, в тому числі і неспроможність сплати комунальних послуг населенням, оскільки темпи зростання ціни на газ перевищують темпи зростання середньомісячної заробітної плати населення (рис. 1.)

Ми провели екстраполяційне прогнозування економічної динаміки середньої ціни на природний газ для населення за трендовими моделями у співвідношенні із зростанням середньої заробітної плати у Івано-Франківській області.

Для цього було здійснено аналіз динаміки середніх цін на газ для населення, який постачається ПАТ "Івано-Франківськгаз" та середній розмір заробітної плати в Івано-Франківській області протягом 2001–2010 років; вибрано найбільш ефективні моделі кривих зростання (поліном другого порядку), оцінено параметри моделі, доведено, що моделі є адекватними та високий рівень їх точності.

Результати розрахунку точкового прогнозу середньої ціни на газ для населення у співвідношенні із прогнозом середнього розміру заробітної плати в Івано-Франківській області свідчать про те, що з ймовірністю 0,98 можна стверджувати, що при збереженні закономірностей, які склалися у минулому, прогнозоване значення рівня середньої ціни на газ для населення на 2011 рік, з плином часу, що відбивається на рівнях часового ряду, зростає на 17 % (рис. 1) і буде становити – 1134,75 грн/тис.м³ (рис. 2), а в 2012 – ще на 6 % (рис. 1) і буде становити 1320,68 грн/тис.м³ (рис. 2).

Така ситуація склалася тому, що з самого початку реформ чіткого уявлення про цілі та методи державного регулювання цін в економіці, яка трансформується, в керівництва країни не було через відсутність теоретичних

- ◆ Приріст середньомісячної зарплати в Івано-Франківській області, %
- Приріст середньої ціни на газ для населення, який постачається ПАТ "Івано-Франківськгаз" за 1000 м куб., %
- Поліноміальна (Приріст середньомісячної зарплати в Івано-Франківській області, %)
- Поліноміальна (Приріст середньої ціни на газ для населення, який постачається ПАТ "Івано-Франківськгаз" за 1000 м куб., %)

Рис. 1. Ретроспективні та прогнозні дані приросту середньої ціни на газ для населення та середньомісячної заробітної плати

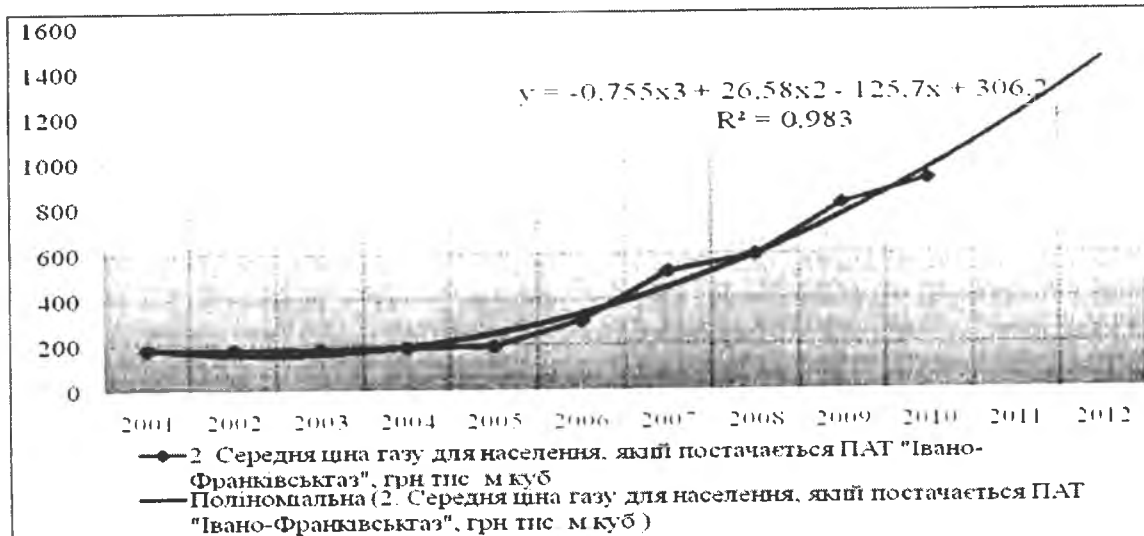

Рис. 2. Ретроспективні та прогностичні дані середньої ціни на газ для населення

розробок з цього питання [4]. Реформатори поклали ціноутворення на ринок і не допускають будь-якого втручання держави в цей процес. Вони не відступають від своїх позицій навіть сьогодні, коли проблема цін стала в центрі уваги всього світу, у тому числі в країнах з традиційною ринковою господарською системою [5].

Змінити цю ситуацію повинна цінова політика, яка системно узгоджується з політикою доходів, податковою, кредитно-грошовою та іншими ланками економічної політики.

Проведення політики цін поряд з проведенням податкової, інвестиційної та іншої політик чітко визначене державою у 116 статті Конституції України [1].

Причиною диспропорцій в ціновій сфері України є прийнята ліберальна модель ринкового господарства. В Україні проводиться політика вирівнювання цін на продукцію на внутрішньому ринку до рівня світових. Але криза наочно показала, наскільки недосконалою практика копіювання цін іншого ринку з відмінними від українського співвідношеннями попиту і пропозиції і іншими масштабами платоспроможного попиту. Вітчизняні споживачі об'єктивно не в змозі оплачувати продукцію експортерів за світовими цінами. Експортери, а за ними постачальники і споживачі будуть змушені зупинити виробництво і почати масові скорочення. У таких умовах у держави залишаться три джерела фінансових ресурсів:

- грошова емісія;
- зовнішні і внутрішні позики;
- продаж золотовалютних резервів.

Використання кожного з цих джерел небезпечно для національної економіки [3].

Орієнтація на світові ціни у внутрішньому ціноутворенні – одна з найбільших помилок теоретиків і практиків сучасного лібералізму, що наділили світові ціни властивостями нібито абсолютно об'єктивного відображення пропорцій глобального ринку:

по-перше, світова торгівля не може вважатися господарською системою хоча б тому, що в ній немає замкнутого циклу відтворення та роздрібних цін. Це всього лише міжнародний майданчик, на якому країни вирішують питання внутрішнього розвитку за рахунок використання зовнішньоекономічних сегментів своїх господарств;

по-друге, орієнтація на світові ціни для внутрішнього ціноутворення є досить сумнівною і небезпечною, що підтверджує спекулятивний характер світової економіки;

і, по-третє, кожна національна господарська система (особливо ринкова) зобов'язана орієнтуватися на власні пропорції обміну, що відображають потреби внутрішнього ринку та сприяють розвитку [3–4].

Тому, необхідно розробити державну цінову політику газового сектору економіки України з відмовою від орієнтації на світові ціни у внутрішньому ціноутворенні, що в умовах кризи є життєво важливим.

IV Висновки. При визначенні оптимальних шляхів адаптації вітчизняної газової промисловості до глобальних тенденцій розвитку кон'юнктури світового та європейського ринків треба обов'язково виходити з вимоги забезпечення належного виконання цієї галуззю відповідних економічних та інших суспільних функцій у господарстві України.

До таких функцій газової промисловості слід віднести:

– забезпечення потреб України у природному та скрапленому газі в контексті вимог національної безпеки;

– фінансовий внесок цієї галузі до доходної частини державного та місцевих бюджетів;

– забезпечення процесу економічного відтворення у вітчизняному газовому комплексі, що вимагає ефективної цінової, податкової та інвестиційної політики в Україні.

Для вирішення соціально-економічних проблем країни необхідно розробити концепцію державної цінової політики, яка б базувалася на таких принципах:

– відновлення відтворювальної функції цін;

– орієнтація цін на реалізацію конституційно закріпленого статусу України як соціальної держави;

– надання цінам стимулюючої функції з метою прискорення технічного розвитку і зростання ефективності виробництва;

– здійснення антиінфляційної політики, яка не перешкоджає економічному зростанню країни;

– проведення кредитної політики, спрямованої на усунення дефіцитів і диспропорцій [3].

Високий рівень виконання вище перелічених функцій і буде визначатися станом готовності національної економіки щодо протистояння дестабілізуючій дії внутрішніх і зовнішніх чинників, що створюють загрозу незалежній політиці держави у сфері енергозабезпечення національного господарства (економіки та населення).

Політика ціноутворення є складовою частиною соціальної політики України [2], тому для захисту вітчизняного споживача необхідно побудувати власну цінову базу з відмовою від орієнтації внутрішнього ринку на світові ціни.

Основним завданням формування енергетичної політики України із стратегічним напрямом зростання рівня енергетичної незалежності є надійне забезпечення потреб країни у паливно-енергетичних ресурсах при прийнятних для суспільства цінах, що приведе до сталого зростання економіки.

Можна стверджувати, що результати фінансового оздоровлення газового сектору, політична воля та єдність і цілеспрямованість української енергетичної політики можуть виявитися ключовими чинниками оздоровлення найближчими роками вітчизняної економіки.

1. Конституція України від 28.06.1996 зі змінами, внесеними Законом України №2222-IV від 8.12.2004

[Електронний ресурс] – Режим доступу: – zakon1.rada.gov.ua.

2. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 03.12.1990 № 507-ХІІ, зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс] – Режим доступу: – zakon1.rada.gov.ua.

3. Волощенко А. В. Визначення та принципи цінової політики України / А. В. Волощенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №12. – С. 45 – 50.

4. Венгер В. В. Державне регулювання цін на продукцію природних монополій / В. В. Венгер // Фінанси України. – 2005. – № 3. – С. 82 – 86.

5. Гельвановский М. Ориентация внутренних цен на мировое – глубокое заблуждение отечественных либералов / М. Гельвановский // Российская Федерация сегодня. – 2009. – № 9. – С. 22 – 23.

6. Гречка О. М. Перспективний аналіз продажу природного газу споживачам України / О. М. Гречка // Нафти і газової промисловості. – 2005. – № 5. – С. 36 – 40.

7. Іващук Н. Л. Ринок деривативів: економіко-математичне моделювання процесів ціноутворення: монографія / Н. Л. Іващук. – Л.: Вид-во Нац. ун-ту “Львів. політехніка”, 2008. – 472 с.

8. Клімкін П. Лібералізація ринку газу в ЄС: шанси та ризики для газотранспортної системи України / П. Клімкін // Стратегічна панорама – 2003. – № 1 – С. 12 – 18.

9. Корінєв В. Л. Цінова політика підприємства: монографія / В. Л. Корінєв. – К.: КНЕУ, 2001. – 257 с.

10. Лысова Н. А. Управление ценами: [учеб. пособие] / Н. А. Лысова, Л. Ф. Чернева. – М.: КНОРУС, 2006 – 200 с.

11. Напрямки розвитку шляхів транспортування нафти та енергетична безпека України. Оцінка та аналіз: [науково-технічний звіт / за ред. А. Шевцова]. – Дніпропетровськ: ДФ НІСД, 2001. – 198 с.

12. Павленко А. Ф. Маркетингова політика ціноутворення: монографія / А. Ф. Павленко, В. Л. Корінєв. – К.: КНЕУ, 2004. – 332 с.

13. Пінішко В. С. Ціно- і тарифотворення: навч. посібник / В. С. Пінішко. – Львів: Магнолія, 2006, 2008 – 303 с.

14. Тормоса Ю. Г. Ціни та цінова політика: навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ю. Г. Тормоса. – К.: КНЕУ, 2003. – 91 с.

15. Ценообразование и налогообложение: [учебник / под ред. И. К. Салимжанова]. – М.: ТК Велби, 2002. – 424 с.

16. Шевцов А. І. Енергетика України на шляху до європейської інтеграції: монографія / А. І. Шевцов. – Дніпропетровськ, 2004. – 149 с.

17. Шкварчук Л. О. Ціноутворення: підручник / Л. О. Шкварчук. – К.: Кондор, 2006. – 460 с.

18. Динаміка середньомісячної заробітної плати населення [Електронний ресурс] – Режим доступу: – <http://stat.if.ua>

19. Динаміка ціни газу для населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://gaz.if.ua>

The analysis of modern problems and development tendency of the gas sector of of Ukrainian economy is carried out. The concept of the state price policy is investigated. The development components of price policy of the gas sector of Ukrainian economy are considered with the waiver from the world prices orientation in the internal pricing and taking into account social aspects connected with the establishment gas prices and adequate solvent demand.